Gösta Gillerfors in memoriam

Vännen Gösta har gått bort efter en vår och sommar som kantats av svåra sjukdomsproblem. Gösta, som snart skulle ha fyllt 90 år, somnade in lugnt och stilla den 7 september, strax innan solen åter skulle gå upp. Gösta var i alla avseenden en kämpe, och trots sin sjukdomssituation visade han att gnistan och hoppet ännu fanns kvar. In i det sista höll vi uppe humöret på varandra inför det som vi båda förstod snart skulle ske. Vi diskuterade och planerade nya artiklar för publicering i ET samt kanske också en sista resa till Torneträsk i blomflugornas och stritarnas tecken, men ödet ville tyvärr annat.

Gösta Gillerfors föddes 18 september 1923 i Etelhem på Gotland, där han också växte upp. Han var yngst i en stor syskonskara, där föräldrarna Carl Johan Carlsson och Anna Lydia Matilda f. Johansson, som senare tog familjenamnet Gillerfors, hade ett lantbruk. Gösta har berättat att han redan i unga år fick gallra betor och köra häst och vagn, vilket var naturligt på den tiden. Ungdomsåren förändrades dock radikalt när han som 13-åring drabbades av polio med en mycket dyster prognos. Läroverkstiden tillbringades på en specialskola i Katrineholm för vanförda och poliodrabbade. Där lyckades han radikalt ändra på prognosen för ett fortsatt liv i rullstol. Gymnasiestudier med studentexamen 1947 skedde vid Lunds Privata Elementarskola. På hösten samma år påbörjades universitetsstudier i botanik, geografi och zoologi. Han tog sin fil. mag.-examen 1952. Under dessa år bodde Gösta på Thomanders Studenthem, där han bl.a. träffade Hans Alfredson. Därefter följde ett lärarvikariat i Ölands Skogsby, varefter han fick en tjänst på Karlskrona kommunala flickskola 1953-54 och sedan vid Kalmar högre allmänna läroverk (latinlinjen) 1954. Till Lund återvände Gösta 1955. Han påbörjade licentiatstudier vid universitetet, och för första gången handlade det om insekter, ett intresse som sedan kom att vara resten av livet. Efter att han förtjänstfullt försvarat sitt arbete om insektsfaunans zonering i Östergötlands skärgård, med Carl H Lindroth som handledare, erhöll han sin fil. lic.-examen år 1959. På det följde några år som fiskeriinspektör

i mellersta Norrland, med förläggning i Harads, innan han återvände till skolans värld via ett läsår i Eslöv på Ekenässkolan, varefter han slutligen hamnade i Varberg, på Peder Skrivares skola, där han verkade fram till sin pensionering.

I samband med flytten till Varberg 1962 började en intensiv period av inventering och samlande av skalbaggar, ofta tillsammans med Anders Törnvall och Lars Huggert. Detta triumvirat började också vidga sina entomologiska vyer, med exkursioner till Bohuslän, Gotland, Skåne och Öland.

Jag träffade Gösta första gången 1973 när jag var på sommarlov i Nösslinge i Halland efter att ha tenterat i zoologi för prof. Bengt-Olof Landin. Då hade jag sysslat med skalbaggar i knappt två år och var således nybörjare i gamet. Uppför skogsvägen till stugan i Nösslinge ser jag en man komma gående med insektssåll under ena armen och frenetiskt håvande på ormbunkar i vägkanten med den andra armen. Jag tog mod till mig och presenterade mig samt frågade: ”doktor Gillerfors, I presume?” Så träffade jag min blivande mentor och en av mina bästa vänner. Därefter följde en intensiv period med insamlingar i varbergstrakten och i Skåne under många helgbesök. Varenda skollov under 1970- och 80-talen gjordes längre skalbaggsresor

i södra Sverige, t.ex. till Öland, Gotland, Gotska Sandön och östra Småland. I Mellansverige inventerade vi bl.a. de klassiska lokalerna Båtfors och Strömsholm. Längre resor gick norrut till Blåkölen, Reivo, Lainiovouma och Abisko, ofta tillsammans med kända entomologer som t.ex. Anders Törnvall, Stig Lundberg, Rickard Baranowski, Bengt Ehnström, Ambjörn Carlsson, Alan Dufberg, Lars Huggert, Kurt Sahlin, Tord Hägg, Bengt Andersson och Willy Kronblad. Dessa år ägnade vi oss nästan uteslutande åt skalbaggar men med tiden fann Gösta också intresse för andra grupper av insekter, t.ex. myror, trollsländor, gräshoppor, skinnbaggar och stritar. Även klokrypare hamnade under luppen.

Samtidigt började Gösta vidga sina entomologiska vyer och besökte under 1980-talet regelbundet de atlantiska ögrupperna Azorerna, Madeira och Kanarieöarna, ofta tillsammans med Anders Törnvall, och ibland följde Lars Huggert med. Insamlingarna från dessa resor var mycket intensiva och framgångsrika och fyllde så småningom många lådor med väletiketterat och välbestämt material. Gösta beskrev också flera nya arter inom släktet *Tarphius* (Coleoptera: Colydidae), t.ex. *T. tornvalli* från Kanarieöarna och *T. azoricus* från Azorerna. I samband med Anders Törnvalls alltför tidiga bortgång år 1991 blev det inga fler resor till de atlantiska öarna utan intresset riktades i stället mot Turkiet, dit flera resor företogs tillsammans med bl.a. Stig Lundberg, Roger Pettersson, Owe Nodmar, Ulf Nylander och Willy Kronblad. Flera nyupptäckta arter från dessa resor har uppkallats efter Gösta, vilket innebär att han inom fackkretsar aldrig kommer att glömmas.

Efter millennieskiftet företogs ett antal resor utefter fjällkedjan ända till Abisko med undertecknad, då vi också påbörjade en inventering av blomflugor som avslutades denna sommar med en kommande artikel. Under 2000-talet blev Gösta engagerad i flera stora inventeringsprojekt, bl.a. gällande insekter vid järnvägsstationer och torrmarksbiotoper insamlade med hjälp av olikfärgade s.k. gulskålar av Sofia Larsson och Magnus Stenmark, insamling av stritar med hjälp av fönster- och malaisefällor tillsammans med Kjell Arne Johansson (NRM), Markus Franzén (LU) och Krister Larsson (Halmstad), revidering av Sveriges skinnbaggar med Carl Cedric Coulianos, samt ett arbete om Nordeuropas stritar med bl.a. Guy Söderman i Finland. Han samarbetade även regelbundet med många yngre entomologer. Dessutom företog Gösta flera insamlingsresor till sin hemö Gotland för ytterligare studier av skinnbaggar och stritar. Hans halvvingesamling blev med tiden omfattande och utgör tillsammans med Nils Gyllensvärds och Frej Ossiannilssons samlingar nu en viktig kärna i Lunds Universitets entomologiska museisamling, dit Gösta testamenterade den. I Lund finns f.ö. nu även hans stora samlingar av skalbaggar och atlantiska insekter, samt andra insektsgrupper.

Under senare år hade Gösta oturen att drabbas av svårbotad borrelia, och saken blev inte bättre av att han ramlade och spräckte knäskålen. Senaste malören gjorde att han skadade ländryggen vilket störde hans arbeten med de olika insektsprojekt han var involverad i. Ett av dessa var beskrivningen av en ny liten skalbaggsart inom släktet *Airaphilus* Redt., som han fann i kanten av en kallkälla på en myr vid Mertainen strax öster om Kiruna, och en knäppare tillhörande släktet *Heteroderes* Latr. som han år 2009 fann i vinddrift vid Träslövsläge tillsammans med den för Sverige nya jordlöparen *Trechus fulvus* Dejean. Vad gäller stritar planerade Gösta att beskriva flera nya arter, bl.a. en *Macrosteles*-art och en *Verdanus*-art, samt en ny art från Gotland som i samarbete med prof. Alexander Emeljanov, S:t Petersburg, skulle fått namnet *Limmotettix gotlandicus*. Det var främst problemet med ländryggen och en begynnande molande trötthet som hindrade Gösta från att fullfölja sina projekt.

Många är vi som genom åren har fått hjälp av Gösta för bestämningskontroll av arter eller generöst fått mottaga gåvor av beläggexemplar ur hans rikhaltiga samlingar. I min egen referenssamling finns åtskilliga insekter som har en bestämningslapp med Göstas signatur eller som emanerar ur hans egen samling. Jag delar saknaden efter Gösta med många entomologer från vårt land och internationellt. Vi minns honom som en klassiskt skolad entomolog och som en av våra skickligaste insektskännare, samt en mycket inspirerande mentor och generös vän.

Peter Cederström, Eslöv

Gösta Gillerfors och Rickard Baranowski i Båtforsområdet i mitten av 1970-talet.

Gösta Gillerfors – publicerade arbeten [published work]

Gillerfors, G. 1965. *Tachys parvulus* Dej. (Col. Carabidae) funnen i Sverige. – Opuscula Entomologica 30: 174.

Gillerfors, G. 1966a. Insektfaunans zonering i Östergötlands skärgård. Coleoptera och Hemiptera Heteroptera. – Opuscula Entomologica Supplement 31: 1-124.

Gillerfors, G. 1966b. *Polymerus microphthalmus* E. Wagn., en för Sverige ny art av Hemiptera Heteroptera, samt några nya landskapsfynd. – Opuscula Entomologica 31: 147-148.

Gillerfors, G. 1973. Anteckningar om svenska Coleoptera. – Entomologisk Tidskrift 94: 45-47.

Gillerfors, G. 1982a. *Heterocerus senescens*, ny skalbaggsart för Sverige. – Entomologisk Tidskrift 103: 71-72.

Gillerfors, G. 1982b. Anteckningar om svenska coleoptera 2. – Entomologisk Tidskrift 103: 73-77.

Törnvall, A., Gillerfors, G. & Baranowski, R. 1984. Skalbaggar insamlade vid en resa till Bohuslän och Dalsland 1982. – Entomologisk Tidsskrift 105: 109-111.

Gillerfors, G. 1985. Two new species of the genus *Tarphius* Erichson from the Azores and redescription of *Tarphius wollastoni* Crotch (Coleoptera, Colydiidae). – Bocagiana 85: 1-7.

Gillerfors, G. 1986a. Two new species of the genus *Tarphius* Erichson from La Gomera (Canary Islands) and designation of lectotypes of *Tarphius humerosus* Wollaston and *T. gomerae* Franz (Coleoptera, Colydiidae). – Vieraea 16: 3-10.

Gillerfors, G. 1986b. Contribution to the coleopterous fauna of the Azores. – Boletim do Museu Municipal do Funchal 38[172]: 16-27.

Gillerfors, G. 1986c. Two new species of *Tarphius* Erichson (Coleoptera, Colydiidae) and a new species of *Mniophilosoma* Wollaston (Coleoptera, Chrysomelidae) from the Azores. – Bocagiana 98: 1-10.

Gillerfors, G. 1987. *Brachypeplus pudicus sp. n.*, a new species of the genus *Brachypeplus* Erichson from the Azores (Coleoptera: Nitidulidae). – Bocagiana 114: 1-5.

Gillerfors, G. 1988a. Skalbaggar införda till Sverige med importerad massaved. – Entomologisk Tidskrift 109: 42-45.

Gillerfors, G. 1988b. Second contribution to the coleopterous fauna of the Azores. – Bocagiana 118: 1-6.

Gillerfors, G. 1990a. Anteckningar om svenska skalbaggar - 3. – Entomologisk Tidskrift 111: 87-89.

Gillerfors, G. 1990b. *Tarphius palmensis sp. n.*, a new species of the genus *Tarphius* Erichson from La Palma, Canary Islands (Col., Colydiidae). – Vieraea 18: 149-151.

Gillerfors, G. 1991a. *Tarphius stagosus sp. n.*, a new species from la Gomera, Canary Islands (Coleoptera; Colydiidae). – Nouvelle Revue d'Entomologie [N.S.] 8(1): 85-87.

Gillerfors, G. 1991b. Three new species of Coleoptera from the Canary Islands. – Vieraea 20: 21-26.

Gillerfors, G. 1993a. Nya kortvingar för Sverige. – Entomologisk Tidskrift 114: 107-110.

Gillerfors, G. 1993b. Contribución al conocimiento de los *Cryptophagus* Herbst de Turquia con descripción de una nueva especie (Coleoptera: Cryptophagidae). – Nouvelle Revue d'Entomologie [N.S.] 10(3): 229-232.

Gillerfors, G. 1995. *Acrotona pseudotenera* (Staphylinidae) och *Melanophthalma distinguenda* (Latridiidae), två nya skalbaggar för Sverige. – Entomologisk Tidskrift 116: 189-190.

Gillerfors, G. 1997a. Fynd av tre nya skalbaggar för Sverige. – Entomologisk Tidskrift 118: 61-62.

Gillerfors, G. 1997b. A new species of the genus *Gabrius* Stephens from Sweden (Coleoptera: Staphylinidae). – Entomologica Scandinavica 28: 83-85.

Gillerfors, G. 1997c. A new *Tarphius* (Coleoptera, Colydiidae) from Madeira Island. – Bocagiana 187: 1-4.

Gillerfors, G. 2002a. *Bruchus occidentalis* - en fröbagge som har bytt namn. – Lucanus 7(2): 40-41.

Gillerfors, G. 2002b. Nya arter för Sverige och nya landskapsfynd av stritar. – Entomologisk Tidskrift 123: 109-116.

Gillerfors, G. 2003a. *Monotoma bicolor* Villa och *Monotoma quadricollis* Aubé (Monotomidae) är två skilda arter. – Entomologisk Tidskrift 124: 158.

Gillerfors, G. 2003b. Förekomsten av knäpparen *Negastrius arenicola* (Boheman) (Coleoptera, Elateridae) i Sverige. – Entomologisk Tidskrift 124: 173-175.

Gillerfors, G. 2003c. Andra bidraget till stritarnas förekomst i Sverige. Två nya arter för landet samt nya landskapsfynd. – Entomologisk Tidsskrift 124: 219-224.

Gillerfors, G. 2005. Tredje bidraget till stritarnas förekomst i Sverige: Fem nya arter för landet samt nya landskapsfynd. – Entomologisk Tidskrift 126: 149-158.

Gillerfors, G. & Coulianos, C.-C. 2005. Fynd av för Sverige nya och sällsynta skinnbaggar (Hemiptera Heteroptera). – Entomologisk Tidskrift 126: 215-224.

Gillerfors, G. 2008. Fjärde bidraget till stritarnas förekomst i Sverige: Sex nya arter för landet, nya landskapsfynd samt fynd av mera ovanliga arter. – Entomologisk Tidskrift 129: 69-74.

Gillerfors, G. & Fägerström, C. 2008. Stritar i Sverige, en bortglömd grupp. – Entomologisk Tidskrift 129: 146-147.

Gillerfors, G. 2009. Femte bidraget till stritarnas förekomst i Sverige: Nio nya arter för landet och nya landskapsfynd. – Entomologisk Tidskrift 130: 99-107.

Söderman, G., Gillerfors, G. & Endrestøl, A. 2009. An annotated catalogue of the Auchenorrhyncha of Northern Europe (Insecta, Hemiptera: Fulgoromorpha et Cicadomorpha). – Cicadina 10: 33-69.

Gillerfors, G. 2011a. Sjätte bidraget till stritarnas förekomst i Sverige - Fyra nya arter för landet och nya landskapsfynd. – Entomologisk Tidskrift 132: 69-75.

Gillerfors, G. 2011b. *Camptozygum pumilio*, en för Sverige och Nordeuropa ny ängsskinnbagge. – Skörvnöpparn 3: 23-24.

Stenmark, M., Larsson, S. & Gillerfors, G. 2012. Stritar - ett viktigt verktyg i naturvåden. – Fauna & Flora 107(2): 14-21.

Beskrivna taxa [Taxa described]

Tarphius depressus Gillerfors, 1985:4 (Col., Colydiidae)
Tarphius tornvalli Gillerfors, 1985:5 (Col., Colydiidae)
Tarphius acuminatus Gillerfors, 1986:4 (Col., Colydiidae)
Tarphius azoricus Gillerfors, 1986:2 (Col., Colydiidae)
Mniophilosoma obscurum Gillerfors, 1986:7 (Col., Chrysomelidae)
Tarphius epinae Gillerfors, 1986:4 (Col., Colydiidae)
Tarphius ericae Gillerfors, 1986:4 (Col., Colydiidae)
Brachypeplus pudicus Gillerfors, 1987:2 (Col., Nitidulidae)
Tarphius palmensis Gillerfors, 1990:149 (Col., Colydiidae)
Tarphius stagosus Gillerfors, 1991:85 (Col., Colydiidae)
Tarphius barbarae Gillerfors, 1991:22 (Col., Colydiidae)
Tarphius huggerti Gillerfors, 1991:23 (Col., Colydiidae)
Lycoperdina canariensis Gillerfors, 1991:24 (Col., Endomychidae)
Cryptophagus turcicus Gillerfors, 1993:229 (Col., Cryptophagidae)
Tarphius zerchei Gillerfors, 1997:2 (Col., Colydiidae)
Gabrius dufbergi Gillerfors, 1997:84 (Col., Staphylinidae)

Eponymer - taxa deciderade till Gösta Gillerfors [Eponyms - taxon dedications to Gösta Gillerfors]

Asaphomyces gillerforsii Huggert, 1973:245 (Ascomycetes, Laboulbeniaceae)
Paradromius (Manodromius) jucundus gillerforsi Machado, 1982 [Col., Carabidae]
Atlantocis gillerforsi Israelson, 1985 [Col., Ciidae]
Phloeosinus gillerforsi Bright, 1987 [Col., Curculionidae]
Diomus gillerforsi Fürsch, 1987 [Col., Coccinellidae]
Phyllotreta gillerforsi Biondi, 1991 [Col., Chrysomelidae]
Rhagonycha gillerforsi Svihla, 1993 [Col., Cantharidae]
Malthodes gillerforsi Wittmer, 1993 [Col., Cantharidae]
Lacon gillerforsi Platia & Schimmel, 1994 [Col., Elateridae]
Neoblemus gillerforsi Jeanne, 1996 [Col., Carabidae]
Tychius gillerforsi Caldara & Korotyaev, 1996 [Col., Curculionidae]
Oxypoda (Baeoglena) gillerforsi Zerche, 1996 [Col., Staphylinidae]
Dicronychus gillerforsi Platia & Gudenzi, 2004 [Col., Elateridae]

Sammanställt av Mikael Sörensson, Lund